

**เนื้อหาในพระราชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549
Content of Her Royal Princess Maha ChariSirindhorn's Speech
Given at the Graduation Ceremonies between 1982 and 2006**

Received : 2020-11-30

Revised : 2021-01-13

Accepted : 2021-05-12

ผู้วิจัย ศุภิสรา จินดารักษ์

Suphitsara Jindarak
siriwan5784@gmail.com

ไพบุลย์ ดวงจันทร์¹

Paiboon Duangchaun

สมิทธิ์ชาติ พุมมา²

Samitcha Pumma

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาในพระราชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือประมวลพระราชวาทด้านการศึกษาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานแก่บัณฑิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 จำนวน 645 องค์

ผลการวิจัยพบว่า พระราชวาทฯ มีเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่ 1) เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นบัณฑิต ประกอบด้วย ความเป็นบัณฑิต คุณสมบัติทั่วไปของบัณฑิต คุณสมบัตินิเทศของบัณฑิต และคุณธรรมประจำตัวบัณฑิต 2) เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา ประกอบด้วย จุดประสงค์ของการศึกษา การศึกษาชั้นอุดมศึกษา วิชาความรู้ การศึกษาเรียนรู้ และการเรียนรู้ด้วยตัวเอง 3) เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการทำงาน ประกอบด้วย หลักปฏิบัติในการทำงาน การปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง การแก้ปัญหาในการทำงาน และการนำความรู้ไปใช้ 4) เนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของประเทศ ประกอบด้วย ความสำคัญของความเป็นไทย ความเจริญของบ้านเมือง การพัฒนาประเทศ ความสัมพันธ์กับสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง และความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี และ 5) เนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย การคบคน การประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นต้น

คำสำคัญ : เนื้อหา พระราชวาท พิธีพระราชทานปริญญาบัตร

¹ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Associate Professor in Thai Language Faculty of Humanities and Social Sciences Thaksin University

² อาจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Dr. Program in Thai Language Faculty of Humanities and Social Sciences Thaksin University

Abstract

This research aimed to study content of her royal princess Maha Chari Sirindhorn's speech given at the graduation ceremonies between 1982 and 2006 by the use of documentary research method collecting the data from Books Code of Education Speech in HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn that were granted to graduates during the graduation ceremony of the year 1982 - 2006, for 645 acts.

The research results showed that there were five aspects of royal guidance : 1) good graduates such as the graduate, general qualifications of the graduate, specific field qualifications of the graduate and virtue of the graduate, 2) education such as the purpose of the study, higher education, knowledge subject, education learn and learning by yourself, 3) principles of working such as code of conduct, getting the job done, solving problems in work, and applying knowledge, 4) importance of nation such as the importance of being Thai, civilization, national development, relationship with the state events, and the importance of culture and traditions, and 5) survival such as choosing a relationship and coordinating with others .

Keywords : Content of her royal Pincees, The graduation ceremonies

บทนำ

การพระราชทานพระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร เป็นพิธีหนึ่งที่ต้องอาศัยภาษา เป็นสื่อกลางในการสื่อสารแก่บัณฑิตหรือผู้สำเร็จการศึกษา ภาษาที่ปรากฏในงานพระราชทานปริญญาบัตร เป็นภาษาระดับพิธีการ กล่าวคือ เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในที่ประชุมที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ ผู้ส่งสารต้องเป็นบุคคลสำคัญ หรือมีตำแหน่งสูง เป็นการกล่าวฝ่ายเดียว ไม่มีการโต้ตอบ ผู้กล่าวมักต้องเตรียมตัวบท มาล่วงหน้าและมักนำเสนอด้วยการอ่านต่อหน้าที่ประชุม ภาษาที่ใช้ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรจึงมี ลักษณะเฉพาะที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นผู้ที่ทรงศึกษาและเข้าพระทัยในภาษาไทย อย่างดีเลิศมาตั้งแต่สมัยที่ยังทรงพระเยาว์ สิ่งที่ปรากฏเป็นหลักฐานว่าทรงเป็นผู้ดำรงรักษามาตรฐานของ ภาษาไทยได้อย่างดียิ่งก็คือ การที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ทางภาษาไทยก็ดี การที่มีพระราชดำรัส ต่าง ๆ ในทางภาษาไทยก็ดี ทรงรำลึกถึงความสมบูรณ์ และสาระดีของภาษาไทยอยู่เป็นนิจ ในการพระ ราชนิพนธ์เรื่องใด ๆ ก็ตาม เอกลักษณะที่แลเห็นเด่นชัดของพระองค์ก็คือ ทรงใช้ภาษาง่าย ๆ ใช้ศัพท์แสง สูง ๆ หรือยาก ๆ แต่น้อย และไม่โปรดการแทรกภาษาฝรั่งนอกจากจำเป็นจริง ๆ ก็ทรงแทรกอย่างมีหลัก เกณฑ์ (ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. 2532 : 53) นอกจากนี้เนื้อหาในพระราโชวาทก็มีแนวคิดที่บัณฑิต สามารถน้อมนำไปปฏิบัติตามในการดำเนินชีวิตได้

งานวิจัยที่ผ่านมา มีการศึกษาภาษาที่ใช้ในงานพระราชทานปริญญาบัตร โดยเฉพาะการศึกษา พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เช่นงานวิจัยของ สุภรัตน์ ชันธพัฒน์ (2544) ที่ได้ศึกษาความงามในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พ.ศ. 2530 – 2540 ในขณะที่งานวิจัยที่เกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม ราชกุมารีมีไม่มากนัก ที่พบ เช่น ศศิวิมล ผลิตาภรณ์ (2544) ได้ศึกษาลักษณะภาษาในพระราชนิพนธ์ ประเภตสารคดีท่องเที่ยวในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การวิจัยที่ผ่านมายังไม่มี การศึกษาลักษณะภาษาและเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีใน พิธีพระราชทานปริญญาบัตรมาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระเทพรัตน ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พ.ศ. 2525 – 2549 เพื่อแสดงให้เห็นถึง เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม ราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย (methodology) เรื่อง เนื้อหาในพระราโชวาทด้านการศึกษาสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary Research) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. **สำรวจและรวบรวมข้อมูล**
 - 1.1 **สำรวจพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 ซึ่งปรากฏพระราโชวาท จำนวน 645 องค์**
 - 1.2 **รวบรวมและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราโชวาท**
 - 1.3 **รวบรวมและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาในพระราชนิพนธ์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**
2. **วิเคราะห์ข้อมูล**
 - 2.1 **ศึกษาพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 อย่างละเอียด**
 - 2.2 **วิเคราะห์เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช ๒๕๒๕- ๒๕๔๙ ตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่วางไว้**
3. **เสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)**

สรุปผลการวิจัย

1. เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นบัณฑิต

1.1 ความเป็นบัณฑิต เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงบัณฑิตซึ่งหมายถึง ผู้ที่มีวิชาความรู้สูง มีความฉลาด และคุณธรรมพร้อมสมบูรณ์ ความเป็นบัณฑิตนั้นสามารถแสดงออกให้เห็นได้ในการกระทำ คำพูด และความคิด ดังตัวอย่าง

ความเป็นบัณฑิตนั้นย่อมแสดงออกให้เห็นได้ในการกระทำ คำพูด ความคิด คือ เมื่อบัณฑิตจะทำจะพูดหรือจะคิด ย่อมทำให้ดี พูดให้ดี และคิดให้ดีเสมอ. ทำให้ดี หมายถึง ทำด้วยความตั้งใจ บริสุทธิ์ใจ และจริงใจ ให้เป็นการสร้างสรรค์. ไม่ว่าการเล็กรการใหญ่ ก็พยายามทำอย่างดีที่สุด ให้สำเร็จประโยชน์ครบถ้วนตรงกับจุดหมายของการที่ทำนั้น ไม่ทำโดยเพทุบาย หรือมีเจตนาอันไม่บริสุทธิ์แอบแฝง. การพูดให้ดี หมายถึงการกล่าววาจาชอบให้เกิดประโยชน์ เช่นกล่าวในสิ่งที่จะก่อให้เกิดความรู้ ความฉลาด ความดี และความสามัคคีปรองดอง ไม่กล่าวในสิ่งที่ไม่รู้จักจริง หรือที่ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายเป็นต้น. ส่วนการคิดให้ดีนั้น หมายถึงการคิดด้วยการมีสติตั้งมั่น ด้วยความมีใจเป็นกลาง ไม่ครอบงำด้วยอคติ อาศัยความถูกต้องตามหลักวิชา เหตุผล ความเป็นจริงและศีลธรรมจริยธรรม เป็นพื้นฐานและเครื่องวินิจฉัย เพื่อให้ข้อสรุปจากความคิดนั้นเป็นคุณแท้จริง มิใช่เป็นความคิดนอกทำนองคลองธรรมที่เป็นพิษเป็นภัย.

บัณฑิตทั้งหลายจะทำจะพูดจะคิดสิ่งใด ยากจะให้ทำ พูด คิด อย่างมีหลักการและมีความสำรวมระวัง เพราะเชื่อว่าถ้าได้ฝึกหัดระมัดระวังจนเป็นนิสัยแล้วจะส่งเสริมให้แต่ละคนได้รับความนิยมเชื่อถืออย่างสูง และให้ประสบความสำเร็จรุ่งโรจน์ในชีวิตได้อย่างไม่ต้องสงสัย.

(7 มีนาคม 2537 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 302)

1.2 คุณสมบัติทั่วไปของบัณฑิต เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณสมบัติโดยทั่วไปของบัณฑิตว่าจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไรถึงขั้นบัณฑิตจะต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนที่จะศึกษาหาความรู้ทั้งทางด้านวิชาการและด้านปฏิบัติงาน รวมทั้งจะต้องศึกษาลักษณะนิสัยและจิตใจของบุคคลต่าง ๆ บัณฑิตจึงควรเปิดหู เปิดตา เปิดใจ ให้กว้างอยู่เสมอ ดังตัวอย่าง

คุณสมบัติอีกประการหนึ่งของบัณฑิตคือการดำรงตนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน. ผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน คือผู้ที่ทราบตระหนักรู้ว่า วิชาการต่าง ๆ ก็ดี เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็ดี ล้วนพัฒนา ก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงไปโดยรวดเร็ว หากทำตัวเฉื่อยชาหยุดนิ่ง ไม่ซำก็จะเป็นคนล้าหลัง ผู้ใคร่ไม่ได้ ตามใครไม่ทัน และในที่สุดก็จะกลายเป็นคนไร้ประโยชน์ ดังนั้น บัณฑิตจึงควร จะชวนขยายเปิดหูเปิดตา เปิดใจให้กว้าง ที่จะศึกษาหาความรู้ความชำนาญทั้งทางด้าน วิชาการและทางด้านการปฏิบัติงานไว้มาก ให้สามารถนำเอาวิชาการและประสบการณ์ มาประยุกต์ใช้กับงานที่ทำอย่างถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ. นอกจากนั้น ก็ควร ต้องพยายามศึกษาลักษณะนิสัยและจิตใจของบุคคลต่าง ๆ ให้เข้าใจ เพื่อจักได้สามารถ ประสานสัมพันธ์กับคนทั่วไปได้อย่างกว้างขวางและราบรื่น

(7 มีนาคม 2537 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 303)

1.3 คุณสมบัติเฉพาะสาขาของบัณฑิต เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณสมบัติเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของ สาขา ดังเช่น บัณฑิตครูจะต้องสามารถประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นที่ศรัทธา เลื่อมใสแก่ผู้เป็นศิษย์ ดังตัวอย่าง

นอกจากจะต้องมีความรอบรู้วิทยาการและมีปัญญารู้คิดด้วยเหตุผลแล้ว บัณฑิตยัง จะต้องมีความสมบัติอื่น ๆ ด้วย. คุณสมบัติที่สำคัญประการสำคัญของบัณฑิตครู ก็คือจะต้อง สามารถประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้เป็นศิษย์. ศรัทธา หมายถึงความ เชื่อถือหรือเชื่อมั่น คือเชื่อมั่นในความรู้ ความคิดของครู ซึ่งครูจะสร้างสรรค์ขึ้นได้ด้วยการ ชวนขยายศึกษา ทั้งในวิชาการโดยตรง ทั้งในความรู้ทั่วไป ให้เกิดเป็นความรู้ที่กว้างขวาง ถูก ต้อง แม่นยำ ทั้งสามารถนำมาสั่งสอนถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ. เลื่อมใส นั้นหมายถึงความนิยมชื่นชมและยกย่องเทิดทูนในความดี ซึ่งครูสามารถสร้างขึ้นได้โดยการ ตั้งใจสำรวมระวังประพฤติปฏิบัติตัวให้เหมาะสมแก่ฐานะหน้าที่ ให้เป็นแบบอย่างที่ดีงามทั้ง ในด้านจรรยาบรรณ ในด้านความขยันหมั่นเพียร ความสุจริตเที่ยงธรรม และความรู้จัก เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม. ถ้าบัณฑิตครูทั้งหลายตั้งใจพยายามศึกษาฝึกฝนตนเองให้ มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้สมบูรณ์ขึ้น ก็จะได้รับยกย่องว่าเป็นครูแท้

(17 พฤษภาคม 2526 วิทยาลัยครู : หน้า 28)

1.4 คุณธรรมประจำตัวบัณฑิต เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณธรรม ซึ่งหมายถึงหลักของความดีความ งาม ความถูกต้อง ซึ่งจะแสดงออกมาโดย การกระทำ ทางกาย วาจา และจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นหลัก ประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่น และสังคม ดังเช่นความ อื้ออึ้งเพื่อพ่อแม่ ก็เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่บัณฑิตควรฝึกหัดเป็นคนที่มีรู้จักให้ปันเพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์กัน และกัน. สิ่งที่จะให้ปันกันนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นวัตถุสิ่งของ เพียงแต่เป็นความเมตตา ความปรารถนาดี น้ำใจ ไมตรี ดังตัวอย่าง

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อเกื้อกูลกันเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้สังคมมีความร่มเย็นเป็นสุขน่าอยู่ เต็มไปด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ. และไมตรีจิตมิตรภาพ หรือความมุ่งมั่งเจริญต่อกันนี้ย่อมเป็นปัจจัยส่งผลที่ดีต่อไปอีกหลายชั้น เช่นทำให้เกิดเป็นความสมานปรองดองกัน เกิดพลังสามัคคี เกิดความมั่นคงในหมู่คณะ ในสังคม และในชาติบ้านเมือง. ดังนี้ บัณฑิตผู้ปรารถนาความร่มเย็นเป็นสุขและความมั่นคงเป็นปึกแผ่น จึงควรฝึกหัดเป็นคนที่ยึดให้ปันเพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์กันและกัน. สิ่งที่จะให้ปันกันนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นวัตถุสิ่งของ เพียงแต่เป็นความเมตตา ความปรารถนาดี น้ำใจไมตรี ก็เป็นที่พึงประสงค์ของบุคคลทั่วไปอย่างดีแล้ว. นอกจากนั้น ควรจะคิดด้วยการให้ก็เท่ากับเป็นการรับอย่างหนึ่ง เพราะในขณะที่เป็นผู้ให้นั้น อย่างน้อยสิ่งที่ผู้ได้รับในทันที ก็คือความอิ่มใจและความภูมิใจที่มีส่วนได้แสดงความเอื้อเฟื้อต่อบุคคลและสังคม. ฉะนั้น จึงขอให้แต่ละคน และทุกคน ศึกษาพิจารณาเรื่องการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันนี้ให้เข้าใจกระจ่าง เพื่อมิให้เสียประโยชน์ที่จะจะได้ไปเปล่า ๆ.

(18 เมษายน 2527 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 60)

2. เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา

2.1 จุดประสงค์ของการศึกษา เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการศึกษาในมหาวิทยาลัย ว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนแนะนำให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิชาการต่าง ๆ โดยการศึกษาค้นคิด และการวิเคราะห์วิจารณ์ด้วยเหตุผล แล้วสรุปเป็นหลักวิชา ที่สามารถจะนำไปอ้างอิงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ ดังตัวอย่าง

การให้การศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น กล่าวโดยสรุปมีวัตถุประสงค์สำคัญอยู่ที่การฝึกฝนแนะนำให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิชาการต่าง ๆ โดยการศึกษาค้นคิด และการวิเคราะห์วิจารณ์ด้วยเหตุผล แล้วสรุปเป็นหลักวิชา ที่สามารถจะนำไปอ้างอิงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้. เมื่อแต่ละคนได้ศึกษาปฏิบัติและทดสอบได้ครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนดแล้ว มหาวิทยาลัยก็จะให้ปริญญาบัตรรับรองวิทยฐานะเป็นบัณฑิตในสาขาวิชาต่าง ๆ.

(2 มกราคม 2538 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 325)

2.2 การศึกษาขั้นอุดมศึกษา เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการเรียนรู้ในชั้นปริญญาว่า แม้จะเรียนจนสำเร็จการศึกษาแล้วก็ถือว่ายังไม่เพียงพอจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ต่อไปทั้งทางด้านวิชาเฉพาะ และด้านความรู้ทั่วไป ดังตัวอย่าง

วันนี้ ใครจะพูดกับทุกคนด้วยความหวังดีว่า ถึงแม้ท่านเรียนสำเร็จชั้นปริญญาเป็นบัณฑิตแล้ว ก็ได้หมายความว่าการศึกษาที่ได้รับมานั้น จะเพียงพอสำหรับการสร้างความสำเร็จและอนาคตที่เจริญมั่งคั่ง. ทุกคนยังจำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมอีกมาก ทั้งด้านลึก คือด้านวิชาเฉพาะ และด้านกว้าง คือด้านความรู้ทั่วไป ซึ่งควรเอาใจใส่ศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยไม่ละเลยหรือทอดทิ้ง ทั้งนี้เพราะการงานทุกสิ่งในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยหลักวิชา กับทั้งเทคโนโลยีอันทันสมัย และวิทยาการทั้งปวงนั้นก็พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

ผู้หวังความเจริญก้าวหน้าจึงต้องขวนขวายศึกษาและฝึกฝนตนเองอยู่ตลอดเวลา ให้มีความรู้ที่แน่นแฟ้นกว้างขวาง และนำมาใช้การได้อย่างถูกต้องคล่องตัว.

(19 กุมภาพันธ์ 2537 สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ : หน้า 301)

2.3 วิชาความรู้ เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงวิชาที่แต่ละคนได้เรียนมาตามหลักสูตร ซึ่งนอกจากบัณฑิตจะต้องมีวิชาเฉพาะสาขาหนึ่งสาขาใดเป็นวิชาหลักแล้วยังจะต้องมีความรู้ทั่วไปอย่างอื่น ๆ ด้วย เพราะวิชาการทั้งหลายนั้นมีความเกี่ยวเนื่องและเกื้อกูลกันอยู่เกือบทุกอย่าง ดังตัวอย่าง

วิชาที่แต่ละคนเรียนจบมาตามหลักสูตร ถึงจะเป็นวิชาการระดับสูง แต่ก็ยังจำกัดอยู่มากไม่กว้างขวางและสมบูรณ์พอที่จะนำไปใช้ประกอบการงานได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ. ความรู้อันพึงประสงค์สำหรับทำการงานนั้น. ควรจะต้องเป็นความรู้ที่กว้างและสมบูรณ์พอสมควร หมายความว่า นอกจากจะต้องมีวิชาเฉพาะสาขาหนึ่งสาขาใดเป็นวิชาหลักแล้วยังจะต้องมีความรู้ทั่วไปอย่างอื่น ๆ ที่เป็นความรู้ที่ถูกต้องและมีประโยชน์เป็นส่วนประกอบส่งเสริมด้วย เพราะวิชาการทั้งหลายนั้นมีความเกี่ยวเนื่องและเกื้อกูลกันอยู่เกือบทุกอย่าง. หากบุคคลมีความรู้จำกัดเกินไป จะนำไปใช้ทำงานให้สำเร็จผลตามปรารถนาได้ยากยิ่ง.

(14 ธันวาคม 2535 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 269)

2.4 การศึกษาเรียนรู้ เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการได้รับความรู้จากผู้อื่น ซึ่งอาจได้จากการอ่าน การสังเกต การดู การจำ แล้วนำความรู้ที่ได้นั้นไปปฏิบัติให้ประจักษ์ผล ดังตัวอย่างความว่า

การเรียนรู้ลักษณะแรก คือการเรียนรู้หรือรับรู้ตามความรู้ของผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นการฟังการอ่าน การสังเกต ดู จำ อย่างไรก็ได้ทั้งสิ้น. การเรียนรู้แบบนี้จัดเป็นการเรียนรู้ขั้นต้น เพราะยังต้องรู้ตามเขา โดยยังมิได้พิจารณาพิสูจน์สอบสวน อาจถูกผิด มีประโยชน์ ไม่มีประโยชน์ อย่างไรก็ได้. แต่ถึงอย่างไร บุคคลก็จำเป็นต้องเรียนรู้โดยลักษณะนี้ เพราะเรื่องราวความรู้วิทยาการ ที่ควรจะต้องเรียนรู้ในชีวิตมีอยู่มากมายเกินกว่าที่จะศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้งได้ทุกอย่าง จึงต้องศึกษาให้กว้างขวางไว้เป็นพื้นฐานก่อน. ต่อเมื่อต้องการทราบเรื่องใดจริง ๆ จึงนำมาศึกษาพิจารณาและวินิจฉัยให้เห็นเหตุผลอีกชั้นหนึ่ง. การเรียนรู้ด้วยการพิจารณาวินิจฉัยแล้วนี้ จัดเป็นการเรียนรู้ลักษณะที่สอง ซึ่งสูงขึ้นมากกว่าระดับที่รู้ตามผู้อื่น. ถึงระดับนี้ ความรู้ที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นความรู้ความเข้าใจของตัวเองซึ่งมั่นใจได้และใช้ประโยชน์ได้ดีขึ้น. บัณฑิตจึงควรศึกษาให้เหมาะแก่ความจำเป็นและความประสงค์ตามวัยที่กล่าว เพื่อจักได้รับประโยชน์จากการสังเกตศึกษาได้ไม่ผิดพลาด.

(23 ธันวาคม 2533 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 212)

2.5 การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยวิธีการสังเกตและจดจำจากเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนเองประสบพบผ่าน รวมทั้งการจำจดคำพูดและการกระทำของบุคคล ดังตัวอย่าง

บัณฑิตทั้งหลายคงจะเคยชินกับการเรียนรู้ ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากตำรารับตำรา จากครูอาจารย์ และวิธีการวิเคราะห์วิจัย ซึ่งเป็นระบบและวิธีการที่ปฏิบัติในมหาวิทยาลัย มาแล้วเป็นอย่างดี แต่อาจไม่คุ้นเคยกับการเรียนอีกทางหนึ่ง คือการสังเกตศึกษา ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยวิธีสังเกตและจดจำการกระทำและคำพูดของบุคคลรวมทั้งเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเองได้ประสบพบผ่าน แล้วนำมาศึกษาพิจารณาเทียบเคียงให้เป็น บทเรียน. การสังเกตศึกษานี้ เป็นการเรียนรู้ที่หาไม่ได้ในตำรา แต่มีคุณค่าและประโยชน์จริง เพราะทำให้เกิดความคิดความฉลาดได้อย่างยอดเยี่ยม ทั้งสามารถเรียนรู้ได้ในที่ ทุกแห่งและกาลทุกเมื่อ.

(25 มกราคม 2542 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 433)

3. เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการทำงาน

3.1 หลักปฏิบัติในการทำงาน เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงหลักการทำงานว่า เบื้องต้นให้พิจารณาทำความเข้าใจในงานให้กระจ่างแจ่มแจ้งก่อน หากรู้สึกเกิดอุปสรรคหรือปัญหาอันใดขึ้น ก็ให้พิจารณาว่าเป็นปัญหาจริงหรือไม่จะต้องแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ และเมื่อปรับปรุงแล้วจะช่วยให้งานดีขึ้นได้แน่นอนหรือไม่ ดังตัวอย่าง

การทำงานนั้นกล่าวอย่างสั้นและตรงที่สุด ก็คือการปฏิบัติภาระหน้าที่ที่มีอยู่ให้ ลุล่วงและสำเร็จผลอันพึงประสงค์. มีหลักการสำคัญในทางปฏิบัติว่า เบื้องต้น ให้พิจารณาทำความเข้าใจในงานให้กระจ่างแจ่มแจ้งก่อน เช่นว่ามีวัตถุประสงค์แท้จริงอย่างไร มีแบบแผนวิธีการที่ปฏิบัติอย่างไร แล้วมุ่งปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายนั้นให้เที่ยงตรงเต็มความสามารถ. หากรู้สึกเกิดอุปสรรคหรือปัญหาอันใดขึ้น ก็ให้พิจารณาว่าเป็นปัญหาจริงหรือไม่จะต้องแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ และเมื่อปรับปรุงแล้วจะช่วยให้งานดีขึ้นได้แน่นอนหรือไม่. เมื่อแน่ใจว่าจะต้องแก้ไขจริงแล้วก็เร่งแก้ไขให้ลุล่วงไปโดยเร็ว เพื่องานจะได้ดำเนินต่อไปได้ ไม่ติดขัด. แต่ถ้าพิจารณาเห็นว่าไม่ใช่ปัญหาจริง ก็ไม่จำเป็นเลยที่จะต้องไปมาแก้ไขปรับปรุง เพราะมีตัวอย่างปรากฏอยู่บ่อย ๆ ว่า การที่มุ่งแต่จะปรับปรุงพัฒนางานอยู่ตลอดเวลา นั้น ทำให้ไม่เป็นอันได้ลงมือปฏิบัติงาน หากทำให้งานติดขัดและหยุดชะงักต้องเสียเวลาล่าช้า และเสียประโยชน์ที่ควรจะได้ไปเปล่า ๆ โดยใช้เหตุ.

(18 ธันวาคม 2535 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 272)

3.2 การปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการทำงานว่าผู้ที่ปรารถนาความสำเร็จในการทำงาน ต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณสมบัติอย่างครบถ้วนพอเพียง คือต้องมีความซื่อตรง จริงใจ และบริสุทธิ์ใจต่องานและต่อวิชาการของตนต้องตั้งใจอุตสาหะปฏิบัติงานให้งอกงามก้าวหน้า และมั่นคงขึ้นตามลำดับ จะต้องเฉลียวฉลาดในการปรับปรุงตัว ปรับปรุงงานให้เหมาะสมแก่กาลสมัยและฉลาดในการประสานสามัคคี ประสานประโยชน์กับผู้ร่วมงานและผู้อื่นฝ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง ดังตัวอย่าง

ผู้ที่ปรารถนาความสำเร็จในการทำงาน จึงต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณสมบัติอย่างครบถ้วนพอเพียง. ประการแรก ต้องมีความซื่อตรง จริงใจ และบริสุทธิ์ใจต่องานและต่อวิชาการของตน. ประการที่สอง ต้องตั้งใจอุตสาหะปฏิบัติงานให้งอกงามก้าวหน้า และมั่นคงขึ้นตาม

ลำดับ. ประการสำคัญ จะต้องเฉลี่ยผลในการปรับปรุงตัว ปรับปรุงงานให้เหมาะสมแก่กาลสมัยทั้งให้เฉลี่ยผลในการประสานสามัคคี ประสานประโยชน์กับผู้ร่วมงานและผู้อื่นฝ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง. การปฏิบัติงานทั้งปวงของท่านจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่พึงประสงค์ คือ ช่วยให้เกิดความเจริญมั่นคงแก่ตนเองแก่ส่วนรวมและประเทศชาติได้

(7 กรกฎาคม 2537 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล : 313)

3.3 การแก้ปัญหาในการทำงาน เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการทำงานว่าในการปฏิบัติงานทั้งปวง ย่อมมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ แต่ปัญหาต่าง ๆ มีทางที่จะแก้ไขได้ถ้าคนเดียวแก้ไขไม่ได้ก็ช่วยกันคิดช่วยกันแก้ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน และจิตใจที่หนักแน่นเป็นกลาง ดังตัวอย่าง

ในการปฏิบัติงานทั้งปวง ย่อมมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ. เมื่อปัญหาเกิดขึ้นต้องรีบแก้ไข อย่าทิ้งไว้ให้ลุกลามจนแก้ยาก. ขอให้ทุกคนระลึกไว้ว่าปัญหาต่าง ๆ มีทางที่จะแก้ไขได้. ถ้าคนเดียวแก้ไขไม่ได้ ก็ช่วยกันคิดช่วยกันแก้หลาย ๆ คน หลาย ๆ ทาง ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน. ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น จักได้ไม่กลายเป็นอุปสรรค ขัดขวางความสำเร็จและความเจริญของการทำงานของเร. ตัวการที่จะทำให้แก้ปัญหาไม่ออก และทำให้ปัญหายุ่งเหยิงหนักเข้านั้น คือใจหรือความคิดที่ถูกอคติครอบงำ. คนเราเมื่อมีอคติแล้วก็มองไม่เห็นความจริง หรือถึงจะเห็น ก็ไม่ยอมรับ. เมื่อไม่เห็นหรือไม่ยอมรับความจริงก็ทำให้ไม่เห็นเหตุของปัญหา และแก้ปัญหาไม่ออก. ซ้ำยังถูกอคติซ้ำเติมให้เข้าใจผิดแล้วก่อปัญหาให้ใหญ่โตยุ่งยากยิ่งขึ้น. วิธีแก้ปัญหานี้ ก่อนอื่นจำเป็นต้องทำให้หนักแน่นเป็นกลาง เพื่อพิจารณาหาเหตุของปัญหาให้จนเห็นชัด. เมื่อเห็นเหตุได้ชัดแล้ว ก็จะคิดเห็นทางแก้ไข ทั้งทราบว่าจะแก้ไขได้โดยลำพังตนเอง หรือจะต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลืออย่างไร เพียงใด. จึงใคร่ขอให้บัณฑิตนำวิธีการนี้ไปคิดพิจารณาดูให้ได้ประโยชน์ในการทำการงานสร้างความสำเร็จและอนาคตของท่านในวันข้างหน้า.

(10 มีนาคม 2537 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 309)

3.4 การนำความรู้ไปใช้ เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการทำงานว่าในการทำงานจะต้องรู้หลักวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางหนักแน่นและทั่วถึง ทั้งในหลักใหญ่ ทั้งในรายละเอียด ทั้งในส่วนที่เป็นเหตุ ทั้งในส่วนที่เป็นผล จะต้องรู้ลักษณะของงานอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง โดยเฉพาะในจุดประสงค์ ขอบเขตและวิธีปฏิบัติ ดังตัวอย่าง

ประการแรก จะต้องรู้หลักวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางหนักแน่นและทั่วถึง ทั้งในหลักใหญ่ ทั้งในรายละเอียด ทั้งในส่วนที่เป็นเหตุ ทั้งในส่วนที่เป็นผล ประการที่สอง จะต้องรู้ลักษณะของงานอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง โดยเฉพาะในจุดประสงค์ ขอบเขตและวิธีปฏิบัติ. เมื่อมีพร้อมทั้งหลักวิชาและเข้าใจลักษณะของงานโดยถ่องแท้แล้ว ย่อมจะช่วยให้เห็นช่องทางและวิธีการใช้วิชาการได้ถูกต้อง พอดีพอเหมาะ ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ และทำให้ได้ผลงานที่สมบูรณ์บริบูรณ์พร้อมทุกส่วน.

(13 ธันวาคม 2537 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ : หน้า 321)

4. เนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของประเทศ

4.1 ความสำคัญของความเป็นไทย เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการนิยมไทยไทย เช่น การใช้ภาษาไทย ให้ถูกต้องคล่องแคล่วทั้งการพูดและการเขียน การประพฤติปฏิบัติตัวอย่างคนไทย การศึกษาและรักษาสืบที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย เป็นต้น แต่ที่จะกล่าวถึงเป็นพิเศษ ก็คือการนิยมสินค้าไทย ซึ่งจะทำให้เป็นการประหยัด และเป็นการช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของชาติทางหนึ่ง ดังตัวอย่าง

ผู้เป็นบัณฑิตย่อมทราบดีว่า วิธีทางสำคัญทางหนึ่งที่จะดำรงความมั่นคงและความเป็นชาติไทยไว้ ก็คือการนิยมไทย เช่นการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องคล่องแคล่วทั้งการพูดและการเขียน การประพฤติปฏิบัติตัวอย่างคนไทย การศึกษาและรักษาสืบที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย เป็นต้น.

การนิยมไทยที่ประสงค์จะกล่าวถึงเป็นพิเศษในวันนี้ ก็คือการนิยมสินค้าไทย. ทุกวันนี้คนไทยสามารถผลิตสินค้านานาชนิดซึ่งมีคุณภาพสูงและเหมาะแก่การใช้สอยในปัจจุบันได้มากมายอย่างเพียงพอ. คนไทยจึงน่าจะหันมาสนใจนิยมสินค้าไทยให้ยิ่งกว่าสินค้าต่างประเทศ. การนิยมใช้สินค้านั้นมีประโยชน์เห็นได้ชัดเจนสองประการ คือในทางส่วนตัวย่อมเป็นการประหยัด เพราะสินค้าไทยส่วนใหญ่คุณภาพดีกว่า แต่ราคาต่ำกว่าสินค้าต่างประเทศ ในทางส่วนรวมย่อมเป็นการช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของชาติทางหนึ่ง เพราะได้สงวนเงินตราของไทยไว้ให้ออกนอกประเทศเพียงเท่าที่จำเป็น.

(24 ธันวาคม 2528 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 102)

4.2 ความเจริญของบ้านเมือง เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์ความเจริญว่าความเจริญนั้นจำแนกการเป็น 2 อย่าง คือความเจริญทางวัตถุอย่างหนึ่ง กับความเจริญทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง ดังตัวอย่าง

บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ มักจะมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนาประเทศเป็นส่วนใหญ่. ในเรื่องการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์ความเจริญนี้ ข้าพเจ้ามีข้อคิดที่ใคร่จะปรารภกับทุกท่านว่า ความเจริญนั้นจำแนกการเป็น 2 อย่าง คือความเจริญทางวัตถุอย่างหนึ่ง กับความเจริญทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง. ความเจริญอย่างแรกอาศัยวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์และปัจจัยสร้างสรรค์ ส่วนความเจริญอย่างหลัง อาศัยศิลปวัฒนธรรมและศีลธรรมจรรยาเป็นปัจจัย. ทุกวันนี้ ความก้าวหน้าทางวิทยาการมีมาก การพัฒนาส่วนใหญ่จึงมักจะมุ่งเน้นไปทางด้านวัตถุ เพื่อสนองความต้องการและความสะดวกสบายของคน จนย่อหย่อนหรือหลงลืมการพัฒนาทางความคิดจิตใจให้ประณีตงดงามรู้ดีชอบชั่วดี เป็นเหตุให้ความเจริญด้านจิตใจต้องตกต่ำล้าหลังไปกว่าความเจริญด้านวัตถุ. ผลที่ได้รับจากการพัฒนา จึงมักจะขาดตกบกพร่อง ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์. แท้จริงแล้วความเจริญทางวัตถุกับความเจริญทางจิตใจล้วนมีความสำคัญอยู่ด้วยกัน และจำเป็นอย่างที่จะต้องพัฒนาควบคู่กันไป เพราะความเจริญของบุคคลตลอดถึงความเจริญของประเทศ โดยส่วนรวมนั้น มีทั้งทางวัตถุและจิตใจ. ความเจริญทั้งสองทางนี้จะต้องมีประกอบกันเกื้อกูลและส่งเสริมกัน อย่างพอเหมาะพอดี จึงจะเกิดผลเป็นความเจริญที่แท้จริงได้. ขอ

ฝากให้บัณฑิตและนักบริหารการพัฒนาทั้งหลายได้พิจารณาสิ่งที่กล่าวนี้ให้ได้ประโยชน์ เพื่อ
จักได้สามารถประกอบและส่งเสริมการปฏิบัติงานพัฒนาของท่านให้ได้ผลสมบูรณ์.

(25 มกราคม 2541 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : หน้า 415)

4.3 การพัฒนาประเทศ เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการพัฒนาประเทศชาติว่า ในฐานะที่ทุกท่านเป็นผู้มี
การศึกษา คนทั่วไปจึงฝากความรับผิดชอบส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ดังตัวอย่าง

ในฐานะที่ทุกท่านเป็นผู้มีการศึกษา คนทั่วไปจึงฝากความรับผิดชอบส่วนสำคัญใน
การพัฒนาประเทศชาติไว้ก่อน ซึ่งท่านย่อมไม่อาจปฏิเสธได้. จึงเกิดภาระแก่ท่านขึ้นมาที่
จะต้องช่วยกันคิด ช่วยกันหาทางสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่บ้านเมืองของเรา ซึ่งกำลัง
พัฒนาอยู่ทุกด้าน.ในเรื่องพัฒนานี้ มีสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างหนึ่ง คือการนำวิทยาการและ
รูปแบบการเจริญสมัยใหม่เข้ามาใช้. วิทยาการและรูปแบบความเจริญเหล่านั้นอาจใช้ได้
ผลดี ดังที่ปรากฏในต่างประเทศ แต่บางอย่างก็ไม่สู้เหมาะกับบ้านเมืองเรา. เราจึงไม่ควร
มาใช้อย่างง่าย ๆ เช่น รับมาเพราะเพียงเห็นว่าเป็นของทันสมัย หรือเพียงทราบมา รู้เห็นมา
อย่างฉาบฉวยว่าเป็นของดีมีคุณค่า. เราจำเป็นต้องพิจารณาให้เห็นคุณโทษถ่วงแต่เสียก่อน
จึงค่อยรับมาใช้. อีกประการหนึ่ง วิทยาการและเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกิดจากทรัพยากรของ
เรา ก็มีอยู่เป็นอันมาก.หากเราไม่มองข้ามไป แต่ช่วยกันสร้างช่วยกันเสริม และช่วยกันเลือก
มาใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม จะเป็นผลต่อบ้านเมืองของเราเป็นอย่างยิ่ง และยิ่งกว่านั้น ยัง
จะเป็นการส่งเสริมศิลปะวิทยาการของไทยให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศด้วย.

(24 ธันวาคม 2528 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 102)

4.4 ความสัมพันธ์กับสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงว่าจะปฏิบัติตนปฏิบัติงาน
อย่างไร จึงจะใช้วิทยาการอันก้าวหน้าที่ได้ศึกษามาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังตัวอย่าง

ในปัจจุบันนี้ โลกวิวัฒนาการไปเร็วมาก ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและ
เทคโนโลยี. ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ ได้ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตและค่านิยมของคน
ไทยเปลี่ยนแปลงไปกว่าแต่ก่อน. บัณฑิตทั้งหลายในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมย่อมหลีกเลี่ยง
ไม่พ้นจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้. ดังนั้น แต่ละคนจึงต้องพิจารณา
ให้ถ่วงถี่ ว่าจะปฏิบัติตนปฏิบัติงานอย่างไร จึงจะใช้วิทยาการอันก้าวหน้าที่ได้ศึกษามาให้
เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป. การยึดมั่นในความก้าวหน้าทันสมัยโดยละเลย
วัฒนธรรมของชาติที่ดี การยึดมั่นในวัฒนธรรมของชาติโดยไม่มีการปรับเปลี่ยนให้ทันกับ
ความเจริญก้าวหน้าของโลกที่ดี ทั้งสองประการนี้ ล้วนไม่เป็นผลดีทั้งแก่ตนเองและส่วน
รวม. ทางที่ดีบัณฑิตจะต้องพยายามประสมประสานวิทยาการสมัยใหม่กับวัฒนธรรมไทย
ให้เข้ากันให้ได้อย่างถูกต้องพอเหมาะและพอดี ไม่ก้าวล้ำเกินสมัย หรือทอดทิ้งแบบแผน
วัฒนธรรมความเป็นไทย. ถ้าทำได้ดังนี้ ท่านทั้งหลายก็จะได้ชื่อว่าใช้ความรู้ความสามารถ
ปฏิบัติตัวปฏิบัติงานสมกับความเป็นบัณฑิตแท้ทุกประการ.

(16 ธันวาคม 2529 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ : หน้า 381)

4.5 ความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย ดังตัวอย่าง

บัณฑิตทั้งหลายคงจะได้ทราบกันแล้วว่า สถาบันแห่งนี้มีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมผู้เข้ามาศึกษา ให้มีความรู้ในด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมีความเข้าใจซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย และมีความสามารถที่จะนำความรู้ไปปรับใช้ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยไม่ทอดทิ้งความเป็นไทย. การจะทำได้ดังนี้ต้องอาศัยคุณสมบัติสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ. ประการแรก ต้องมีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของศิลปะทุกด้านอย่างลึกซึ้งและทั่วถึง. ประการที่สอง ต้องหมั่นขวนขวายศึกษาค้นคว้า และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นอย่างกว้างขวาง เพื่อจะได้มีความรู้ความคิดที่หลากหลายในการสร้างสรรค์งานศิลปะ. และประการสุดท้าย ต้องมีความพากเพียรที่จะสร้างผลงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างสมประสบการณ์และความชำนาญในเชิงปฏิบัติ จนกระทั่งได้แนวทางที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง. จึงขอให้ทุกคนได้พยายามอบรมสร้างเสริมคุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้ให้ครบถ้วน เพื่อจะได้เป็นผู้สามารถรับภาระหน้าที่ในการสืบทอดและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของชาติให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป.

(3 มิถุนายน 2547 มหาวิทยาลัยศิลปากร : หน้า 615)

5. เนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

5.1 การคบคน หรือการสมาคมผูกมิตรกับบุคคลอื่นนั้นจำเป็นมากสำหรับทุกคนที่อยู่ในสังคม แต่ถ้าจะคบหาให้สนิทสนมลึกซึ้ง จะต้องเลือกเฟ้นให้มาก คือต้องสังเกตตรวจตราให้ชัดเสียก่อนว่าเป็นคนดีมีคุณภาพจริง ๆ จึงจะคบหาสนิทด้วยได้ ดังตัวอย่าง

วันนี้ จะพูดกับท่านถึงสุภาษิตข้อที่ว่า คบคนใดก็เป็นเช่นนั้นแล.

พระมหาสมณภาษิตข้อนี้มีความหมายชัดเจนในตัว. ถ้าจะให้พูดอย่างสำนวนปัจจุบันก็คงจะเป็นว่า คนที่เราคบด้วยนั้นมีอิทธิพลทำให้เราเปลี่ยนไปตามตัวเขาได้. คำสอนท่านองนี้ในพระพุทธศาสนามีปรากฏอีกหลายสำนวน ดังเช่นที่ท่านนำมาร้อยกรองเป็นโคลงสุภาษิตว่า

ปลาร้าพันห่อด้วย	ใบคา
ใบก็เหม็นคาวปลา	คละคลุ้ง
คือคนหมู่ไปหา	คบเพื่อน พาลนา
ได้แต่ร้ายร้ายฟุ้ง	เพื่องให้เสียพงศ์ ฯ
ใบพ้อพันห่อหุ้ม	กฤษณา
หอมระรวยรสพา	เฟริศด้วย
คนเสพเสน่ห์หา	นักปราชญ์
ความสุขทราบถาม้วย	ดุจไม้กลั่นหอม ฯ

ภาษิตทั้งนี้เมื่อเจตนาจะสอนให้ระมัดระวังในการคบคน และสอนให้คบคนให้เป็น เพราะผู้ที่เราคบหาด้วย มีส่วนทำให้ตัวเราดีหรือเลว เจริญหรือเสื่อมได้. ในการเลือกคบคนนี้

ขอแนะนำให้ท่านตั้งกฎเกณฑ์ให้แก่ตัวเองว่า การสมาคมผูกมิตรกับบุคคลอื่นนั้นจำเป็นมากสำหรับทุกคนที่อยู่ในสังคม. แต่ถ้าจะคบหาให้สนิทสนมลึกซึ้งถึงขนาดที่จะถ่ายทอดกิริยาอัชฌาสัยและความคิดจิตใจให้แก่กันนั้น จะต้องเลือกเฟ้นให้มาก คือต้องสังเกตตรวจตราให้ชัดเจนก่อนว่าเป็นคนดีมีคุณภาพจริง ๆ จึงจะคบหาสนิทด้วยได้ เพราะการคบคนชั่ว แม้เราจะมีได้ชั่วไปตามเขา แต่ก็ได้ชื่อว่าอยู่ในพวกคนชั่ว และเมื่อเกิดเรื่องชั่วร้ายอันใดขึ้น ก็จะมีพัวพันมาถึง. หากเราคบคนที่มีปัญญา แม้เราไม่ดีไม่ฉลาดเท่าเขา ก็ยังได้ชื่อว่าอยู่ในหมู่คนดีฉลาดและย่อมได้รับชื่อเสียง เกียรติคุณ ความสุขสวัสดิ์เช่นเดียวกับเขาด้วย.

(30 ธันวาคม 2531 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 174)

5.2 การประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น จะต้องมีความสุจริตจริงใจเป็นพื้นฐานของการกระทำ ความประพฤติ ทุก ๆ อย่าง ต้องรู้จักประมาณคุณค่าของตนเองและของบุคคลอื่น ไม่ตีค่าตนเองสูงเกินไปจนกลายเป็นคนเย่อหยิ่งจองหอง ดูหมิ่นคน ทั้งไม่ตีค่าตนเองต่ำเกินไป จนทำให้ถูกสบประมาทเหยียดหยามดังตัวอย่าง

การที่บุคคลจะทำงานให้สำเร็จได้โดยราบรื่น จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้อื่นฝ่ายอื่นด้วย มิใช่จะอาศัยตนเองอย่างเดียว. ดังนั้น บัณฑิตจึงควรพยายามประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่นให้ได้กว้างขวางอย่างแนบเนียน. หลักสำคัญของการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นก็มีอยู่ว่า จะต้องมีความสุจริตจริงใจเป็นพื้นฐานของการกระทำ ความประพฤติทุก ๆ อย่าง ต้องรู้จักประมาณคุณค่าของตนเองและของบุคคลอื่น ไม่ตีค่าตนเองสูงเกินไปจนกลายเป็นคนเย่อหยิ่งจองหอง ดูหมิ่นคน ทั้งไม่ตีค่าตนเองต่ำเกินไป จนทำให้ถูกสบประมาทเหยียดหยามด้วย. ทางที่ถูก ควรวางตนให้เหมาะสมพอสัมกับฐานะหน้าที่ และสภาพอ่อนโยน ไม่หยาบกระด้าง. นอกจากนั้น จะต้องมีความอดทน อดกลั้น รู้จักให้อภัย รู้จักโอนอ่อนผ่อนให้ด้วยเหตุผล. และประการสำคัญที่สุด จะต้องถือความสำเร็จประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันเป็นใหญ่กว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด. ผู้ที่สามารถประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี หรือมีมนุษยสัมพันธ์ ย่อมได้รับความนิยมเชื่อถือไว้วางใจและความร่วมมือสนับสนุนจากผู้อื่นอยู่เสมอ จะทำการสิ่งใดก็สำเร็จราบรื่นและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย.

(9 มีนาคม 2537 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 307)

อภิปรายผล

จากการศึกษาเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 พบว่าผลการศึกษาเป็นไปในทางเดียวกับงานวิจัยของอุภาวัฒน์ นามศิริ (2553) ที่ได้วิเคราะห์พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พ.ศ. 2493 – พ.ศ. 2542 โดยศึกษากลวิธีการเขียน ลักษณะการใช้ภาษา เนื้อหาและแนวพระราชดำริจากพระบรมราโชวาท แต่ก็มีอีกหลายส่วนที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ผลการศึกษาครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสังเกตคือ เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับหลักการทำงาน ซึ่งปรากฏมากที่สุด เช่น การปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง ดังตัวอย่างความว่า

ขึ้นชื่อว่างาน ต้องมีกำลังทำจึงจะสำเร็จ. คนที่ทำงานคั่งค้างหรือไม่สำเร็จเป็นเพราะขาดกำลังทั้งนั้น. กำลังที่จะพูดถึงนี้มีได้หมายถึงกำลังแรงทางกาย ที่เป็นกำลังทางรูปธรรม หากแต่หมายถึงกำลังแรงทางนามธรรม ที่ต้องมีประกอบพร้อมกันถึงห้าอย่าง จึงจะพร้อมสมบูรณ์ช่วยให้ทำงานสำเร็จได้. กำลังอย่างหนึ่ง ได้แก่กำลังแห่งความเชื่อมั่นหรือกำลังศรัทธา คือศรัทธาในงาน ในประโยชน์ของงานที่ทำอันเป็นกำลังหลัก ที่หนุนนำให้ทำงาน. กำลังอย่างที่สอง ได้แก่กำลังความเพียร หรือความขยันขันแข็ง ซึ่งคอยเร่งรัดมิให้ย่อท้อทอดทิ้งงาน. กำลังอย่างสาม ได้แก่ความสุจริต ซึ่งเป็นกำลังแห่งความดีมีระเบียบ เป็นกำลังในการรักษาความถูกต้องในการทำงาน. กำลังที่สี่ ได้แก่กำลังแห่งสติ ความตั้งใจมั่นคง และความรู้ระมัดระวังตัว เป็นกำลังที่ประคับประคองให้ดำเนินงานได้ถูกทางไม่พลัดพลั้ง. ประการที่ห้า คือกำลังปัญญาความฉลาดรู้ชัดแจ้งตามเหตุผล เป็นกำลังอุดหนุนกำลังทั้งสี่ข้างต้นให้อย่างเข้มแข็ง และเกื้อกูลให้สามารถทำการงานทุกสิ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มเปี่ยม.

(22 ธันวาคม 2535 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 276)

พระราโชวาทข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง โดยกล่าวถึงกำลัง 5 อย่าง ได้แก่ กำลังแห่งความเชื่อมั่นหรือกำลังศรัทธา กำลังความเพียร หรือความขยันขันแข็ง กำลังความสุจริต กำลังแห่งสติ และกำลังปัญญาความฉลาด

เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รองลงมาคือเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น การกล่าวถึงการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังตัวอย่างความว่า

การที่บุคคลจะทำงานให้สำเร็จได้โดยราบรื่น จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้อื่นฝ่ายอื่นด้วย มิใช่จะอาศัยตนเองอย่างเดียว. ดังนั้น บัณฑิตจึงควรพยายามประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่นให้ได้กว้างขวางอย่างแนบเนียน. หลักสำคัญของการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นก็มีอยู่ว่า จะต้องมีความสุจริตจริงใจเป็นพื้นฐานของการกระทำความประพฤติทุก ๆ อย่าง ต้องรู้จักประมาณคุณค่าของตนเองและของบุคคลอื่น ไม่ตีค่าตนเองสูงเกินไปจนกลายเป็นคนเย่อหยิ่งจองหอง ดูหมิ่นคน ทั้งไม่ตีค่าตนเองต่ำเกินไป จนทำให้ถูกสบประมาทเหยียดหยามด้วย. ทางที่ถูก ควรวางตนให้เหมาะสมพอสัมกับฐานะหน้าที่ และสภาพอ่อนโยน ไม่หยาบกระด้าง. นอกจากนั้น จะต้องมีความอดทน อดกลั้น รู้จักให้อภัย รู้จักโอนอ่อนผ่อนให้ด้วยเหตุผล. และประการสำคัญที่สุด จะต้องถือความสำเร็จประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันเป็นใหญ่กว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด. ผู้ที่สามารถประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี หรือมีมนุษยสัมพันธ์ดี ย่อมได้รับความนิยมเชื่อถือไว้วางใจและความร่วมมือสนับสนุนจากผู้อื่นอยู่เสมอ จะทำการสิ่งใดก็สำเร็จราบรื่นและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย.

(9 มีนาคม 2537 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 307)

พระราโชวาทข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงการดำเนินชีวิตเรื่อง การประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นว่าหลักสำคัญของการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นก็มีอยู่ว่าจะต้องมีความสุจริตจริงใจเป็นพื้นฐานของการกระทำความประพฤติทุก ๆ อย่าง ต้องรู้จักประมาณคุณค่าของตนเองและของบุคคลอื่น มีความอดทน

อดกลั้น รู้จักให้อภัย รู้จักโอนอ่อนผ่อนให้ด้วยเหตุผล และจะต้องถือความสำเร็จประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันเป็นใหญ่กว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด

เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ปรากฏน้อยที่สุดคือเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา เช่น การกล่าวถึงวิชาความรู้ ดังตัวอย่างความว่า

วิชาที่แต่ละคนเรียนจบมาตามหลักสูตร ถึงจะเป็นวิชาระดับสูง แต่ก็ยังจำกัดอยู่ มากไม่กว้างขวางและสมบูรณ์พอที่จะนำไปใช้ประกอบการงานได้อย่างคล่องตัวและมี ประสิทธิภาพ ความรู้อันพึงประสงค์สำหรับทำการงานนั้น ควรจะต้องเป็นความรู้ที่กว้าง และสมบูรณ์พอสมควร หมายความว่า นอกจากจะต้องมีวิชาเฉพาะสาขาหนึ่งสาขาใดเป็น วิชาหลักแล้วยังจะต้องมีความรู้ทั่วไปอย่างอื่น ๆ ที่ เป็นความรู้ที่ถูกต้องและมีประโยชน์เป็น ส่วนประกอบส่งเสริมด้วย เพราะวิชาการทั้งหลายนั้นมีความเกี่ยวเนื่องและเกื้อกูลกันอยู่ เกือบทุกอย่าง หากบุคคลมีความรู้จำกัดเกินไป จะนำไปใช้ทำงานให้สำเร็จผลตามปรารถนา ได้ยากยิ่ง

(14 ธันวาคม 2535 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : 269)

พระราโชวาทข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงวิชาที่แต่ละคนได้เรียนมาตามหลักสูตร ซึ่งบัณฑิต จะต้องมีความรู้เฉพาะสาขาหนึ่งสาขาใดเป็นวิชาหลัก และจะต้องมีความรู้ทั่วไปอย่างอื่นด้วย เพราะวิชาการ ทั้งหลายมีความเกี่ยวเนื่องและเกื้อกูลกันเกือบทุกอย่าง

การศึกษาภาษาในพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาภาษาในงานพระราชนิพนธ์ในรูปแบบสารคดี ดังนั้น การ ศึกษาเรื่องลักษณะภาษาและเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตน ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช ๒๕๒๕ – ๒๕๔๙ จึงนับได้ว่า เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
 - 1.1 สามารถใช้เป็นแนวทางในการนำคำสอนที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
 - 1.2 เป็นแนวทางในการศึกษาพระราโชวาทในโอกาสอื่น ๆ ต่อไป
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย
 - 2.1 ควรศึกษาภาษาในพระราโชวาทโดยใช้แนวคิดทางภาษาศาสตร์ เช่น การศึกษาวจนลีลาใน พระราโชวาทในโอกาสต่าง ๆ
 - 2.2 ควรศึกษาพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร หรือโอกาสอื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

- ศศิวิมล ผลิตาภรณ์. (2544). ลักษณะภาษาในพระราชนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยว ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการ. (2553). ประมวลพระราโชวาทด้านการศึกษาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานแก่บัณฑิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ฯ.
- สุภรัตน์ ชันธพัฒน์. (2544). ศึกษาความงามในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พ.ศ. 2530 – 2540. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุภาวัฒน์ นามหิรัญ. (2553). การวิเคราะห์พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พ.ศ. 2493 – พ.ศ. 2542. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.